

พลังแห่งสภาวะตนเอง : การสร้างแรงจูงใจและศักยภาพของผู้หญิงในการ เข้าสู่เวทีการเมืองระดับชาติ

The Power of SELF: Women's Motivation and Potential in National Political Roles

ธนิกันต์ พรพงษาโรจน์

Thanikan Pornpongsoj

วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University

E-mail: thanikan.p66@rsu.ac.th

Received: 2025-9-12; Revised: 2025-10-31; Accepted: 2025-10-31

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน แม้ผู้หญิงไทยมีความก้าวหน้าทางการศึกษาและอาชีพ แต่การมีตัวแทนในสภานิติบัญญัติยังคงต่ำกว่าร้อยละ 20 วรรณกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นศึกษาโครงสร้างทางการเมืองและมาตรการนโยบาย ขณะที่มิติ "สภาวะตนเอง" (Self) ในกรอบแนวคิด "สามพลังเพื่อความยั่งยืน : สภาวะ-สถาบัน-สถานการณ์ (3ส)" หรือ Self-Structure-Situation (3S) ยังไม่ได้รับการสำรวจอย่างเป็นระบบ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายองค์ความรู้ในมิติสภาวะซึ่งเป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบของกรอบแนวคิด 3ส โดยวิเคราะห์ด้านสภาวะตนเอง ในสองมิติหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยทางจิตวิทยา ผ่านทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ ทฤษฎีการกำหนดตนเอง ทฤษฎีจิตวิทยาอาชีพ และ (2) ปัจจัยศักยภาพภาวะผู้นำ ผ่านทฤษฎีการบรรจบกันของอัตลักษณ์ ทฤษฎีทุนมนุษย์ ทฤษฎีพฤติกรรมผู้ลงคะแนน เพื่อทำความเข้าใจปัจจัยที่ผลักดันการตัดสินใจเข้าสู่การเมืองของผู้หญิง

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าสภาวะตนเองนับเป็นรากฐานของการเสริมพลังของผู้หญิงทางการเมือง โดยประกอบด้วยการสร้างแรงจูงใจส่วนบุคคล และการพัฒนาศักยภาพผู้นำ ซึ่งสามารถถูกกระตุ้นและพัฒนาผ่านกระบวนการเป็นระบบและเครื่องมือที่เหมาะสม บทความนำเสนอโมเดลสภาวะแบบพหุมิติ ที่ประกอบด้วยห้ามิติหลัก (SELF-5D) ได้แก่ มิติแรงจูงใจ มิติความเชื่อมั่น มิติความยืดหยุ่น มิติภาวะผู้นำ และมิติการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเสริมพลังผู้หญิงในเวทีการเมืองจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาสภาวะตนเองเป็นลำดับแรก ก่อนจะขยายไปสู่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้างสถาบัน (Structure) และการพิจารณาบริบทสถานการณ์ (Situation)

คำสำคัญ: การเสริมพลังของผู้หญิง, การมีส่วนร่วมทางการเมือง, สภาวะตนเอง, โมเดลสภาวะแบบพหุมิติ

Abstract

Women's political participation is essential for sustaining democratic governance. While Thai women have made significant strides in education and professional careers, their representation in the legislature remains below 20 percent. Most existing scholarship focuses on political structures and policy measures, overlooking the dimension of "Self" within the "Three

Forces for Sustainability: Self–Structure–Situation (3S)” framework, which has not yet been systematically examined.

This article aims to deepen the understanding of the “Self” dimension, one of the three components of the 3S framework. It analyzes selfhood through two key perspectives: (1) psychological factors, using Maslow’s hierarchy of needs, self-determination theory, and vocational psychology; (2) leadership capacity factors, informed by intersectionality theory, human capital theory, and voter behavior theory. These perspectives provide insights into the factors that influence women’s decisions to enter politics.

The study emphasizes that “Self” forms the foundation of women’s empowerment in political role, encompassing both the cultivation of personal motivation and the development of leadership capacity. These aspects can be fostered and enhanced through systematic processes and appropriate tools. The article proposes a multidimensional model of self, which includes five dimensions (SELF-5D): motivation, confidence, resilience, leadership capacity, and continuous development. Findings support the idea that empowering women in politics must start with strengthening the “Self” dimension, which can then lead to broader transformation through institutional structures and situational contexts.

Keywords: Women’s Empowerment, Political Participation, Self, SELF-5D

บทนำ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงเป็นตัวชี้วัดสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งสะท้อนไม่เพียงแต่หลักการความเสมอภาคทางเพศ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความสามารถของสังคมในการใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประชากรครึ่งหนึ่งของโลกอย่างเต็มที่ เอกสารสำคัญระดับนานาชาติ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (United Nations, 1979) การประชุมเพื่อทบทวนปฏิญญาปักกิ่งและแผนปฏิบัติการเนื่องในโอกาสครบรอบ 30 ปี (UN Women, 2024) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (United Nations, 2015) ซึ่งครอบคลุมประเด็นการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเสริมสร้างศักยภาพของสตรี และการเพิ่มการมีส่วนร่วมของสตรีในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและสาธารณะ ล้วนเน้นย้ำความสำคัญของการมีตัวแทนผู้หญิงในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองระดับชาติ เนื่องจากการมีส่วนร่วมดังกล่าวไม่เพียงส่งเสริมความชอบธรรมทางการเมือง (political legitimacy) แต่ยังนำมาซึ่งมุมมองและประสบการณ์ที่หลากหลายในการกำหนดนโยบายสาธารณะ (Paxton, Hughes, & Barnes, 2020)

แม้จะมีความก้าวหน้าในหลายประเทศผ่านมาตรการเชิงโครงสร้าง (Structure) เช่น การกำหนดโควตาทางเพศ (gender quotas) และการปฏิรูประบบการเลือกตั้ง (electoral legal reform) อีกทั้งบริบทสถานการณ์ (Situation) ในประเทศไทยยังคงน่าพิจารณา ทั้งที่ผู้หญิงไทยได้รับสิทธิเลือกตั้งและสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 และมีสัดส่วนผู้สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษาสูงกว่าผู้ชาย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) แต่สัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหญิงยังคงอยู่ในระดับต่ำ คือ ไม่เกินร้อยละ 20 ตลอดสามทศวรรษที่ผ่านมา (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2567) ปรากฏการณ์นี้ไม่เพียงสะท้อนถึงความไม่สอดคล้องระหว่างศักยภาพกับผลลัพธ์ แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนของอุปสรรคที่มีอยู่ในหลายมิติ

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมพลังของผู้หญิงในการเข้าสู่บทบาททางการเมืองส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงโครงสร้าง (structural factors) และปัจจัย

เชิงสถานการณ์ (situational factors) เช่น ระบบการเลือกตั้ง นโยบายพรรคการเมือง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ระบบอุปถัมภ์ วัฒนธรรมการเมือง และโอกาสทางการเมืองในช่วงเวลาต่างๆ (Krook, 2015; Tripp, 2015) แนวทางการศึกษาเหล่านี้แม้จะให้ความเข้าใจที่สำคัญเกี่ยวกับข้อจำกัดภายนอกที่ผู้หญิงต้องเผชิญ แต่กลับให้ความสนใจน้อยกว่าต่อมิติ "สภาวะตนเอง" (Self) ของผู้หญิง ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าสู่เวทีการเมือง

การขาดการศึกษาเชิงลึกในมิติสภาวะนี้ ทำให้เกิดช่องว่างทางวิชาการ (research gap) ที่สำคัญ เนื่องจากมิติสภาวะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการเสริมพลัง (empowerment process) ที่แท้จริง หากปราศจากความพร้อมทางจิตใจ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และศักยภาพส่วนบุคคล การปรับเปลี่ยนโครงสร้างภายนอกอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน (Kabeer, 1999) ดังนั้น การทำความเข้าใจมิติสภาวะ จึงมีความจำเป็นเพื่อเติมเต็มภาพรวมการเสริมพลังของผู้หญิงให้สมบูรณ์

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายองค์ความรู้ในมิติสภาวะ ซึ่งเป็นหนึ่งในสามองค์ประกอบของกรอบแนวคิด "สามพลังเพื่อความยั่งยืน (3ส): สภาวะ-สถาบัน-สถานการณ์" (Pornpongsaroj, 2025) โดยมุ่งวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่ผลักดันและสนับสนุนให้ผู้หญิงตัดสินใจเข้าสู่บทบาททางการเมือง ผ่านการบูรณาการทฤษฎีด้านจิตวิทยา ภาวะผู้นำ และการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ อันเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อนการเสริมพลังของผู้หญิงในเวทีการเมืองอย่างยั่งยืน

การศึกษานี้คาดว่าจะสร้างประโยชน์ในหลายมิติ ทั้งในเชิงทฤษฎี โดยการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในการศึกษามิติสภาวะ และในเชิงปฏิบัติ โดยการเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้หญิงที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะผู้นำหญิง การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา และการกำหนดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการเสริมพลังของผู้หญิงในระยะยาว

กรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง (Theoretical Perspectives on "Self")

การทำความเข้าใจมิติ "สภาวะตนเอง" ในบริบทการเสริมพลังของผู้หญิงทางการเมืองจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการทฤษฎีจากหลายสาขาวิชา เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครอบคลุมและลึกซึ้งซึ่งต่อปัจจัยภายในที่ผลักดันให้ผู้หญิงตัดสินใจเข้าสู่เวทีการเมือง กรอบทฤษฎีในการศึกษานี้แบ่งออกเป็นสองมิติหลัก ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factors) และปัจจัยศักยภาพภาวะผู้นำ (Leadership Capacity Factors) ซึ่งแต่ละมิติมีทฤษฎีรองรับที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางจิตวิทยา (Psychological Factors)

1.1 ทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs)

ทฤษฎีของ Maslow (1943) เสนอว่ามนุษย์มีความต้องการที่จัดเรียงตามลำดับขั้น เริ่มจากความต้องการพื้นฐานทางกายภาพ ความปลอดภัย ความรักและการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การได้รับการยอมรับและเกียรติยศ และสุดท้ายคือการเติมเต็มศักยภาพสูงสุด (self-actualization) สำหรับผู้หญิงที่มีแรงจูงใจเข้าสู่การเมือง การมีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะมักสะท้อนการแสวงหาความต้องการในระดับสูง โดยเฉพาะการได้รับการยอมรับจากสังคม การมีอิทธิพลในการตัดสินใจ และการใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีความหมาย

การประยุกต์ทฤษฎีนี้ในบริบทการเมืองช่วยอธิบายว่า ผู้หญิงที่มีความมั่นคงในชีวิตและได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานแล้ว จะมีแรงจูงใจมากขึ้นในการแสวงหาบทบาทที่ท้าทาย เช่น การเป็นผู้แทนราษฎร หรือผู้นำทางการเมือง ทั้งนี้ การเติมเต็มตนเองผ่านการเมืองไม่เพียงตอบสนองความต้องการส่วนตัว แต่ยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคมในวงกว้าง

1.2 ทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory)

ทฤษฎีของ Deci และ Ryan (2000) ชี้ให้เห็นว่า แรงจูงใจที่แท้จริงและยั่งยืนเกิดจากการตอบสนองความต้องการพื้นฐานสามประการ ได้แก่ ความเป็นอิสระ (autonomy) ความรู้สึกสามารถ (competence) และความเชื่อมโยง (relatedness) ผู้หญิงที่ตัดสินใจเข้าสู่งานการเมืองมักได้รับแรงจูงใจจากภายใน (intrinsic motivation) ที่เกิดจากความต้องการควบคุมชีวิตของตนเอง (autonomy) ความมั่นใจในความสามารถที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลง (competence) และความปรารถนาที่จะเชื่อมโยงกับชุมชนและสังคมในวงกว้าง (relatedness)

ทฤษฎีนี้ให้ความเข้าใจว่า การเสริมพลังของผู้หญิงที่ยั่งยืนจำเป็นต้องสนับสนุนการพัฒนาแรงจูงใจจากภายใน (intrinsic motivation) มากกว่าการพึ่งพารางวัลจากภายนอก (external rewards) เช่น ตำแหน่งหรือผลประโยชน์ เมื่อผู้หญิงรู้สึกว่าการเข้าสู่งานการเมืองเป็นการเลือกที่เกิดจากความต้องการภายในของตนเอง พวกเธอจะมีความมุ่งมั่นและความยืดหยุ่นมากกว่าในการเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ

1.3 ทฤษฎีจิตวิทยาอาชีพ (Vocational Psychology)

งานของ Fouad (2023) ในสาขาจิตวิทยาอาชีพเน้นให้เห็นถึงบทบาทของแนวคิดเกี่ยวกับตนเอง (self-concept) และ ความสนใจทางอาชีพการงาน (career interests) ในการตัดสินใจเลือกเส้นทางอาชีพ โดยเฉพาะทฤษฎีการรู้คิดทางสังคมด้านอาชีพ (Social Cognitive Career Theory: SCCT) ที่อธิบายว่า การตัดสินใจเลือกอาชีพ (รวมถึงอาชีพทางการเมือง) เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy), ความสนใจ (interest) และ ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์ (outcome expectations)

สำหรับผู้หญิงที่สนใจการเมือง ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy) ที่เกี่ยวกับทักษะการเป็นผู้นำ ความสนใจในประเด็นสาธารณะ (interest) และ ความคาดหวังเกี่ยวกับผลลัพธ์เชิงบวก (outcome expectations) ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) จะส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าสู่งานการเมือง ทฤษฎีนี้ช่วยอธิบายว่าทำไมบางคนจึงมีแรงจูงใจสูงในการเลือกเส้นทางทางการเมือง ขณะที่บางคนกลับหลีกเลี่ยง

2. ปัจจัยทางศักยภาพภาวะผู้นำ (Leadership Capacity Factors)

2.1 ทฤษฎีการบรรจบกันของอัตลักษณ์ (Intersectionality Theory): แนวคิดสิทธิพิเศษ

ทฤษฎีการบรรจบกันของอัตลักษณ์ ของ Crenshaw (2013) อธิบายว่า อัตลักษณ์และประสบการณ์ของบุคคลเกิดจากการบรรจบกันของมิติทางสังคมหลายประการ เช่น เพศ ชนชั้น เชื้อชาติ อายุ ศาสนา และการศึกษา การบรรจบกันนี้ส่งผลให้ผู้หญิงแต่ละคนมีโอกาส ข้อจำกัด และประสบการณ์ที่แตกต่างกันในการเข้าสู่งานการเมือง

ผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี ได้รับการศึกษาสูง และมีเครือข่ายทางสังคมที่แข็งแกร่ง มักจะมีโอกาสและทรัพยากรในการเข้าสู่งานการเมืองมากกว่าผู้หญิงที่มาจากชนชั้นแรงงาน ชนกลุ่มน้อย หรือพื้นที่ห่างไกล ทฤษฎีนี้ช่วยให้เห็นว่า การเสริมพลังของผู้หญิงจำเป็นต้องคำนึงถึงความหลากหลายของบริบททางสังคมและไม่สามารถใช้แนวทางเดียวกับผู้หญิงทุกกลุ่ม

2.2 ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital Theory): ทักษะการรับรู้

ทฤษฎีทุนมนุษย์ ของ Becker (1993) เน้นว่า การลงทุนในการศึกษา การฝึกอบรม และการสะสมประสบการณ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่เพิ่มผลิตภาพและโอกาสในการประสบความสำเร็จ สำหรับผู้หญิงในเวทีการเมือง การมีทุนมนุษย์ที่สูง เช่น การศึกษาระดับสูง ประสบการณ์การทำงานในภาคต่างๆ ทักษะการสื่อสาร และความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความสามารถในการแข่งขันทางการเมือง

การประยุกต์ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่า การเสริมสร้างมิติสถานะของผู้หญิงจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ในหลายมิติ ทั้งความรู้เฉพาะด้าน (technical knowledge) ทักษะการเป็นผู้นำ (leadership skills) และประสบการณ์ในการจัดการงานสาธารณะ การลงทุนในระดับปัจเจกเหล่านี้จะช่วยให้ผู้หญิงมีความมั่นใจและมีความพร้อมมากขึ้นในการเข้าสู่บทบาททางการเมือง

2.3 ทฤษฎีพฤติกรรมผู้ลงคะแนน (Voter Behavior Theory): พื้นเพทางเศรษฐกิจและสังคม

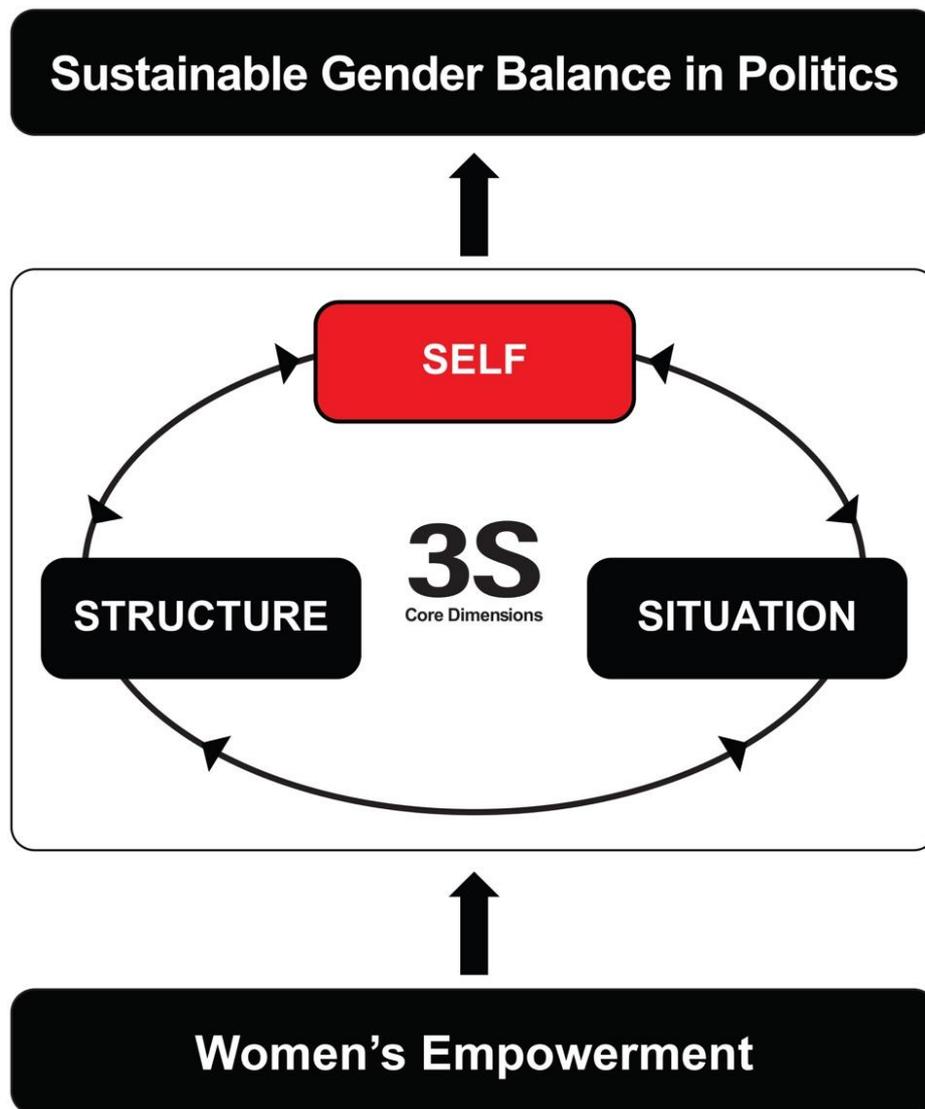
ทฤษฎีของ Downs (1957) เกี่ยวกับพฤติกรรมผู้ลงคะแนน ให้ความเข้าใจว่า การตัดสินใจทางการเมืองของบุคคลได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการเลือกอย่างมีเหตุผล (rational choice) ที่คำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ ผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่มีพื้นเพทางการเมือง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง มักจะมีความเข้าใจระบบการเมืองและมีทรัพยากรในการดำเนินการรณรงค์หาเสียงมากกว่า นอกจากนี้ ทฤษฎีนี้ยังช่วยอธิบายว่า ผู้หญิงจะตัดสินใจเข้าสู่การเมืองเมื่อเห็นว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ (ทั้งส่วนตัวและสังคม) มีค่ามากกว่าต้นทุนที่ต้องจ่าย เช่น เวลา ความพยายาม และความเครียดต่างๆ การเสริมพลังจึงจำเป็นต้องช่วยให้ผู้หญิงเห็นคุณค่าและผลประโยชน์ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมทั้งลดต้นทุนและอุปสรรคในการเข้าสู่เวทีการเมือง

3. การบูรณาการทฤษฎีเพื่อความเข้าใจมิติสถานะ

การนำทฤษฎีทั้งหมดมาบูรณาการช่วยให้เห็นภาพรวมของมิติสถานะที่สมบูรณ์ ปัจจัยทางจิตวิทยาช่วยอธิบาย "แรงขับเคลื่อนภายใน" (internal drivers) ที่ผลักดันให้ผู้หญิงมีความปรารถนาและแรงจูงใจในการเข้าสู่การเมือง ขณะที่ปัจจัยศักยภาพภาวะผู้นำช่วยอธิบาย "ความพร้อมและขีดความสามารถ" (readiness and capabilities) ที่ผู้หญิงต้องมีเพื่อให้สามารถเข้าสู่และประสบความสำเร็จในบทบาททางการเมืองอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่ : การพัฒนามิติสถานะในกรอบแนวคิด สภาวะ-สถาบัน-สถานการณ์ (3ส)

จากการสังเคราะห์ทฤษฎีและการวิเคราะห์ช่องว่างทางวิชาการ การศึกษานี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในการทำความเข้าใจและพัฒนามิติ "สภาวะตนเอง" ซึ่งเป็นองค์ประกอบแรกและเป็นรากฐานสำคัญของกรอบแนวคิด "สามพลังเพื่อความยั่งยืน (3ส)" ที่ประกอบด้วย Self (สภาวะ), Structure (สถาบัน), และ Situation (สถานการณ์) (Pornpongsaroj, 2025) โดยองค์ความรู้ใหม่นี้มุ่งเน้นการขยายความเข้าใจในมิติสถานะและเสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาที่เป็นระบบ (แสดงในภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 แนวคิดสามพลังเพื่อความยั่งยืน (3ส) : Self (สภาวะ) Structure (สถาบัน) และ Situation (สถานการณ์)

1. การกำหนดนิยามมิติสภาวะในบริบทการเสริมพลังผู้หญิงทางการเมือง

บทความนี้กำหนดนิยามมิติสภาวะในบริบทการเสริมพลังของผู้หญิงทางการเมืองว่าเป็น "สภาวะแห่งความพร้อมภายในที่ประกอบด้วยแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความยืดหยุ่น ศักยภาพในการเป็นผู้นำ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำหน้าที่เป็นพลังขับเคลื่อนหลักที่ผลักดันให้ผู้หญิงตัดสินใจเข้าสู่และคงอยู่ในบทบาททางการเมืองอย่างมีคุณภาพ"

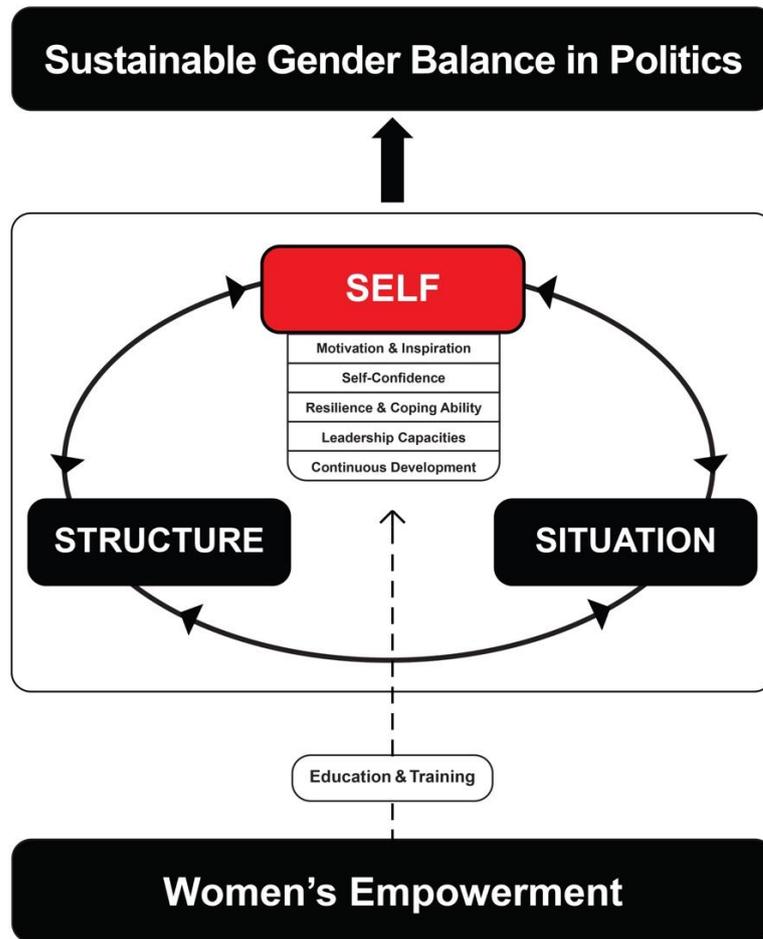
คำนิยามนี้เน้นให้เห็นว่า มิติสภาวะ ไม่ใช่เพียงลักษณะส่วนบุคคลที่คงที่ แต่เป็น สภาวะที่สามารถพัฒนาได้ (developable state) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การฝึกฝน และการได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดเดิมที่มองว่าลักษณะผู้นำเป็นสิ่งที่เกิดมาตามธรรมชาติ

2. โมเดลมิติสภาวะแบบพหุมิติ (Multi-dimensional SELF Model; SELF-5D)

การศึกษานี้เสนอโมเดลกรอบแนวคิด "สภาวะตนเองแบบพหุมิติ (SELF-5D)" ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่พัฒนาขึ้นเพื่ออธิบายและทำนายปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพและความยั่งยืนของสตรีในเวทีการเมืองระดับชาติ โมเดลนี้ได้รับการพัฒนาโดยการบูรณาการและขยายขอบเขตจากทฤษฎีที่ได้ทบทวนไว้ในส่วนกรอบ

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง โมเดล SELF-5D ประกอบด้วยห้ามิติหลักที่มีความเชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังนี้ (แสดงในภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 โมเดลมิติสภาวะแบบพหุมิติ (SELF-5D)

2.1 มิติแรงจูงใจและแรงบันดาลใจ (Motivational & Inspiration Dimension)

มิตินี้อธิบายแรงขับเคลื่อนภายในที่ผลักดันให้สตรีตัดสินใจเข้าสู่และคงอยู่ในเวทีการเมือง พัฒนามาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์และทฤษฎีการกำหนดตนเอง แบ่งออกเป็นสององค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย:

- แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation): ความปรารถนาส่วนบุคคลในการเติบโตทางการเมือง การแสวงหาความหมายในชีวิต การใช้ศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ และความรู้สึกมีอิสระในการตัดสินใจ ตัวชี้วัดรวมถึง ระดับความมุ่งมั่นส่วนตัว ความพึงพอใจในบทบาททางการเมือง และความสอดคล้องระหว่างค่านิยมส่วนบุคคลกับการทำงานทางการเมือง

- แรงจูงใจเชิงสังคม (Pro-social Motivation): ความต้องการสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและชุมชน ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ การตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความมุ่งมั่นในการแก้ไขความไม่เท่าเทียม รวมถึงแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ระดับการมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวม และความตั้งใจที่จะสร้างแรงบันดาลใจ หรือเป็นแบบอย่างแก่คนรุ่นต่อไปโดยเฉพาะผู้หญิงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 มิติความเชื่อมั่น (Confidence Dimension)

มิตินี้อธิบายความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองและการเผชิญกับความท้าทายที่คาดไม่ถึง การแก้ไขปัญหาหลากหลายด้านพร้อมกัน รวมทั้งความสามารถในการเผชิญกับความท้าทาย การวิพากษ์วิจารณ์ และความกดดันที่มากับบทบาททางการเมือง พัฒนามาจากแนวคิดเรื่องการยอมรับตนเองของมาสโลว์ ซึ่งเป็นกระบวนการที่บุคคลมองเห็นคุณค่าและยอมรับตัวตนของตนเอง รวมถึงข้อดีข้อเสีย และตระหนักถึงศักยภาพที่มีอยู่ภายใน ทำให้กล้าและเชื่อมั่นในตนเอง กล้าเผชิญหน้ากับความท้าทายใหม่ๆ พัฒนาไปสู่แนวคิด ‘กล้าคิด กล้าทำ กล้านำเสนอ’

2.3 มิติความยืดหยุ่น (Resilience and Coping Ability Dimension)

มิตินี้อธิบายความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความสามารถในการฟื้นตัวจากการพ่ายแพ้ในสนามการเลือกตั้ง หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำที่ทำงานในสภาพแวดล้อมทางการเมืองที่แข่งขันสูง ตลอดจนการรับมือจัดการปัญหาเฉพาะหน้า และการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของคนในชุมชน การมีมิตินี้ช่วยให้ผู้นำรักษาแรงจูงใจและความสมดุลทางอารมณ์ได้อย่างยั่งยืน โดยมีมิตินี้วัดทรัพยากรและความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมทางการเมือง ประกอบด้วย:

- **ทุนมนุษย์ (Human Capital):** ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และคุณสมบัติส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานทางการเมือง ตัวชี้วัดรวมถึง ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานในภาคสาธารณะ หรือองค์กรชุมชน ทักษะการสื่อสาร ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ และประสบการณ์ในการบริหารโครงการ
- **ทุนสังคม (Social Capital):** เครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมและทางการเมือง การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน และความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรผ่านเครือข่าย ตัวชี้วัดรวมถึง ขนาดและคุณภาพของเครือข่ายทางการเมือง การสนับสนุนจากพรรคการเมือง การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว ความสามารถในการระดมทรัพยากร และการเข้าถึงผู้มีอิทธิพลทางการเมือง

2.4 มิติศักยภาพผู้นำ (Leadership Capability Dimension)

มิตินี้วัดศักยภาพในการเป็นผู้นำและความตระหนักถึงที่จำเป็นสำหรับการทำงานทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย:

- **การตระหนักรู้ทางการเมือง (Political Consciousness):** ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมือง โครงสร้างอำนาจ และกลไกการตัดสินใจทางนโยบาย รวมถึงการตระหนักถึงความไม่เท่าเทียมทางโครงสร้าง และความจำเป็นในการปฏิรูป ตัวชี้วัดรวมถึง ความเข้าใจในกระบวนการทางการเมือง การวิเคราะห์นโยบาย และความตระหนักถึงประเด็นที่สำคัญในระดับสากล
- **ทักษะภาวะผู้นำ (Leadership Skills):** ความสามารถในการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การสร้างฉันทามติ การสร้างเครือข่าย การแก้ปัญหา การคิดเชิงกลยุทธ์ และการตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน ตัวชี้วัดรวมถึง ประสิทธิภาพในการสื่อสาร ความสามารถในการโน้มน้าวผู้อื่น และทักษะการบริหารจัดการความขัดแย้ง

2.5 มิติการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Development Dimension)

มิตินี้วัดแนวโน้มและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและการสร้างผลกระทบระยะยาว ประกอบด้วย:

- **การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning):** ความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้และทักษะใหม่อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม และการใช้การไตร่ตรองเพื่อพัฒนาตนเอง ตัวชี้วัดรวมถึง การเข้าร่วมการอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ความเปิดกว้างต่อความคิดเห็นและคำวิจารณ์ และความสามารถในการนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้

• การสร้างมรดกและการถ่ายทอด (Legacy Building & Mentorship): ความมุ่งมั่นในการสร้างผลกระทบระยะยาวต่อระบบการเมืองและสังคม การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่สตรีรุ่นใหม่ การสร้างเครือข่ายสนับสนุน และความมุ่งมั่นในการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างที่ยั่งยืน ตัวชี้วัดรวมถึง การมีบทบาทที่เลี้ยง การสนับสนุนสตรีรุ่นใหม่ และการมุ่งเน้นผลกระทบระยะยาว

3. การพัฒนาโมเดล SELF-5D จากทฤษฎีและกรอบแนวคิดเดิม ขยายประเด็นสำคัญดังนี้:

3.1 ความเป็นระบบและการบูรณาการ (Systematic Integration)

รวมห้ามิติที่สำคัญเข้าด้วยกันในกรอบเดียวที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยทฤษฎีที่มีอยู่มักเน้นเพียงมิติเดียว เช่น ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการเน้นเฉพาะแรงจูงใจ ทฤษฎีการกำหนดตนเองเน้นความเป็นอิสระและความสามารถ หรือจิตวิทยาอาชีพเน้นความสนใจและเป้าหมาย แต่ SELF-5D บูรณาการทั้งหมดเข้าด้วยกันพร้อมเพิ่มมิติการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3.2 ความเป็นพลวัตและปฏิสัมพันธ์ (Dynamic Interaction)

เน้นกระบวนการพัฒนาที่เป็นพลวัต โดยมิติต่างๆ มีอิทธิพลซึ่งกันและกันและพัฒนาไปตามเวลา ไม่ใช่แบบจำลองที่หยุดนิ่ง ตัวอย่างเช่น ความมั่นใจในตนเอง (มิติที่ 2) ส่งผลต่อความกล้าในการแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้ (มิติที่ 5) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำ (มิติที่ 4) และเสริมสร้างความมั่นใจเพิ่มขึ้นอีก

3.3 การพิจารณาบริบท (Contextual Consideration)

คำนึงถึงอิทธิพลของปัจจัยโครงสร้างทางสังคม (Structure) เช่น กฎหมาย นโยบาย บรรทัดฐานทางสังคม และระบบโควตา และปัจจัยสถานการณ์ (Situation) เช่น บริบททางการเมือง โอกาสจากวิกฤตการณ์ทางสังคม และการสืบทอดอำนาจในครอบครัวการเมือง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาสถานะตนเองของสตรี โดยโมเดลนี้เชื่อมโยงกับพื้นฐานของการศึกษาและการฝึกอบรม (Education & Training) เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุด คือ ความสมดุลทางเพศที่ยั่งยืนในทางการเมือง (Sustainable Gender Balance in Politics) และการเสริมพลังสตรี (Women's Empowerment)

4. พลวัตสามขั้น (Awakening-Development-Action)

องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือการเข้าใจว่า การพัฒนาตนเอง เป็น กระบวนการแบบวัฏจักร (cyclical process) ที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสัมพันธ์กับทุกมิติของ SELF-5D ประกอบด้วยสามขั้นตอนหลัก:

ขั้นที่ 1 : การตื่นตัว (Awakening Phase)

- การตระหนักรู้ในศักยภาพและความสำคัญของตนเอง
- การค้นพบความหมายและจุดประสงค์ในชีวิต
- การเริ่มเห็นความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาส่วนตัวกับปัญหาสาธารณะ
- การใช้เครื่องมือประเมินตน เช่น รายการตรวจสอบความตระหนักรู้ทางการเมือง หรือ PCC-Political Consciousness Checklist เพื่อสะท้อนระดับความตระหนักรู้ทางการเมือง

ขั้นที่ 2 : การพัฒนา (Development Phase)

- การสะสมความรู้และทักษะที่จำเป็น
- การสร้างความเชื่อมั่นผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์
- การขยายเครือข่ายและการเรียนรู้จากแบบอย่าง
- การกำหนดตัวชี้วัดความก้าวหน้า เช่น จำนวนกิจกรรมหรือชั่วโมงการฝึกอบรมด้านภาวะผู้นำและการเมือง

ขั้นที่ 3 : การปฏิบัติ (Action Phase)

- การนำความรู้และทักษะไปใช้ในการสร้างการเปลี่ยนแปลง
- การเข้าสู่บทบาททางการเมืองในระดับต่างๆ
- การสะท้อนผลและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

• การกำหนดตัวชี้วัดผ่านด่าน เช่น จำนวนโครงการหรือนโยบายที่มีส่วนร่วมผลักดันให้เกิดขึ้น ที่สำคัญคือ ขั้นตอนเหล่านี้ไม่เป็นเส้นตรง (non-linear process) แต่เป็นวงจรที่ผู้หญิงสามารถย้อนกลับไปพัฒนาในขั้นตอนก่อนหน้า หรือเริ่มต้นใหม่ในระดับที่สูงขึ้น

5. ปัจจัยเร่งและปัจจัยชะลอการพัฒนาตนเอง

การศึกษานี้ระบุปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนามิติสภาวะตนเอง (Self) ดังนี้:

5.1 ปัจจัยเร่ง (Accelerating Factors):

- การศึกษาและการเรียนรู้ต่อเนื่อง: โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการเข้าใจตนเอง การบริหารจัดการ ทักษะการสื่อสารของผู้นำ และนโยบายสาธารณะ
- แบบอย่างและผู้ให้คำแนะนำ (Role Models and Mentors): การมีผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในการเมืองเป็นแบบอย่าง สามารถสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจให้ผู้หญิงคนอื่นๆ ได้
- ประสบการณ์การมีส่วนร่วมเชิงบวก: การได้รับโอกาสในการทำงานร่วมกับชุมชนหรือองค์กรสาธารณะ
- การสนับสนุนจากครอบครัวและเครือข่าย: สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาตนเองและการตัดสินใจมีส่วนร่วม

5.2 ปัจจัยชะลอ (Inhibiting Factors):

- ทัศนคติทางเพศและความคาดหวังของสังคม: แรงกดดันให้ผู้หญิงอยู่ในบทบาทดั้งเดิม
- การขาดโอกาสและทรัพยากร: โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ
- วัฒนธรรมการเมืองแบบชายเป็นใหญ่: สภาพแวดล้อมทางการเมืองที่ไม่เอื้ออำนวยต่อผู้หญิง
- การขาดความมั่นใจในตนเอง: ความกลัวความล้มเหลวหรือการถูกวิพากษ์วิจารณ์

6. ความเชื่อมโยงระหว่าง สภาวะ กับ สถาบัน และ สถานการณ์

องค์ความรู้สำคัญประการสุดท้ายคือการเข้าใจ ความเชื่อมโยงแบบพลวัต ระหว่าง มิติสภาวะกับอีกสองมิติในกรอบ สภาวะ-สถาบัน-สถานการณ์ (3S) หรือ Self-Structure-Situation (3S):

สภาวะ ↔ สถาบัน:

- สภาวะที่แข็งแกร่ง ช่วยให้ผู้หญิงสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างที่เอื้อและเผชิญกับอุปสรรคเชิงโครงสร้างได้ดีขึ้น
- โครงสร้างที่สนับสนุน ช่วยเร่งการพัฒนาสภาวะและสร้างโอกาสในการปฏิบัติ

สภาวะ ↔ สถานการณ์:

- สภาวะที่พร้อม ช่วยให้ผู้หญิงสามารถจับโอกาสในสถานการณ์ที่เหมาะสมได้อย่างทันท่วงทีโดยไม่ลังเล
- สถานการณ์ที่เอื้ออำนวย สามารถกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสภาวะในระดับที่สูงขึ้น
- การเข้าใจความเชื่อมโยงนี้ช่วยให้เห็นว่า แม้มิติสภาวะจะเป็นจุดเริ่มต้น แต่การเสริมพลังที่ยั่งยืนจำเป็นต้องมีการพัฒนาทั้งสาม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ (Conclusion & Implications)

1. สภาวะ : จุดเริ่มต้นของการเสริมพลังผู้หญิงทางการเมือง

การศึกษานี้ยืนยันว่า สภาวะ (Self) เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของการเสริมพลังผู้หญิงทางการเมือง แม้ว่าการปรับปรุงโครงสร้างทางสถาบัน (Structure) และการสร้างโอกาสเชิงสถานการณ์ (Situation) จะมีความสำคัญ แต่หากปราศจากการพัฒนาสภาวะที่แข็งแกร่ง การเปลี่ยนแปลงภายนอกเพียงอย่างเดียวจะไม่สามารถนำไปสู่การเสริมพลังที่ยั่งยืนได้

โมเดลสภาวะแบบพหุมิติที่นำเสนอ (SELF-5D) ประกอบด้วย มิติแรงจูงใจ มิติความเชื่อมั่น มิติความยืดหยุ่น มิติศักยภาพผู้นำ และมิติการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาสภาวะเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนแต่สามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ

การเข้าใจความเชื่อมโยงแบบพลวัตระหว่างสภาวะตนเองกับโครงสร้างทางสถาบันและโอกาสเชิงสถานการณ์ ช่วยให้เห็นว่า การเสริมพลังที่แท้จริงต้องเริ่มจากการพัฒนาสภาวะจากภายในระดับปัจเจก ซึ่งจะช่วยให้ผู้หญิงสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อและสร้างโอกาสในสถานการณ์ที่ท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการปฏิบัติ (3M: Master-Mentor-Make a difference)

2.1 การพัฒนาหลักสูตรพัฒนาผู้นำหญิงเพื่อความเชี่ยวชาญ (Master)

รัฐบาลและสถาบันการศึกษาควรพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางสำหรับการสร้างความเชี่ยวชาญให้กับผู้หญิงในบริบทการเป็นผู้นำทางการเมือง หลักสูตรดังกล่าวควรครอบคลุมทั้งมิติทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยเน้นการพัฒนาทั้งห้ามิติของสภาวะพร้อมกัน รวมถึงการฝึกทักษะการสื่อสาร การเจรจาต่อรอง การวิเคราะห์นโยบาย และการจัดการวิกฤต

หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นเพื่อรองรับผู้หญิงจากพื้นเพและบริบทที่หลากหลาย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบผสม (blended learning) ที่รวมการเรียนรู้ออนไลน์ การฝึกอบรมเข้มข้น และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การออกแบบหลักสูตรควรใช้เครื่องมือเพื่อเสริมทักษะความรู้จากภายในสู่ภายนอก เพื่อให้เกิดการพัฒนาสภาวะอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

2.2 การสร้างระบบเครือข่ายพี่เลี้ยง (Mentor) และ แบบอย่าง (Role Model)

การสร้างระบบเครือข่ายพี่เลี้ยงที่เป็นทางการ เป็นกลไกสำคัญในการเร่งการพัฒนาสภาวะ ควรมีการจับคู่ผู้หญิงที่มีประสบการณ์ทางการเมืองกับผู้ที่กำลังเริ่มต้น โดยกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ ควรสร้างแพลตฟอร์มการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้หญิงจากสาขาต่างๆ ที่มีความสนใจในการเมือง การจัดงานสัมมนา การบรรยายของผู้หญิงที่เป็นแบบอย่าง (role models) และการสร้างเนื้อหาสื่อที่นำเสนอเรื่องราวของผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในการเมือง จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจและเป็นแนวทางสำหรับผู้หญิงรุ่นใหม่

2.3 การเปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงสร้างความแตกต่าง (Make a Difference)

การสร้างโอกาสให้ผู้หญิงได้ "สร้างความแตกต่าง" เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาสภาวะ ควรมีการสร้างพื้นที่และกลไกที่ให้ผู้หญิงได้นำความรู้และทักษะไปใช้ในการแก้ไขปัญหาจริง ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ตลอดจนระดับนานาชาติ

สิ่งนี้รวมถึงการสนับสนุนให้ผู้หญิงเข้าร่วมในคณะกรรมการต่างๆ การให้โอกาสในการนำเสนอ นโยบาย การสนับสนุนโครงการที่ริเริ่มโดยผู้หญิง และการสร้างระบบประเมินผลที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบเชิงบวกที่เกิดขึ้น การได้เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมจากการกระทำของตนเองจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองต่อไป

3. เป้าหมายสูงสุด : ความสมดุลทางเพศทางการเมืองที่ยั่งยืน (Sustainable Gender Balance in Politics)

การพัฒนาสภาวะของผู้หญิงในที่สุดมุ่งหวังให้นำไปสู่การก่อรูป “ความสมดุลทางเพศทางการเมืองที่ยั่งยืน” (Sustainable Gender Balance in Politics) ซึ่งเป็นระบบการเมืองที่ผู้หญิงและผู้ชายมีโอกาสเท่าเทียมในการมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของสังคม ไม่เพียงในเชิงตัวเลขหรือสัดส่วน แต่ในเชิงคุณภาพและผลกระทบที่แท้จริง

อุดมการณ์นี้เห็นว่า ความแตกต่างทางเพศไม่ควรเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงตำแหน่งทางการเมือง และความหลากหลายทางเพศควรถูกมองว่าเป็นจุดแข็งที่ช่วยให้เกิดการตัดสินใจที่รอบคอบและครอบคลุมมากขึ้น การบรรลุอุดมการณ์นี้จะช่วยให้ประเทศไทยเป็นสังคมที่ใช้ประโยชน์จากศักยภาพของประชากรทุกเพศอย่างเต็มที่ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริง

4. เครื่องมือเสริมสร้างสถานะของผู้หญิง

การพัฒนาสถานะของผู้หญิงให้มีความแข็งแกร่งและพร้อมสำหรับการเข้าสู่เวทีการเมืองต้องอาศัยเครื่องมือและกรอบแนวคิดที่เป็นระบบ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานได้พัฒนาเครื่องมือหลากหลายรูปแบบที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ตามบริบทและความต้องการที่แตกต่างกัน บทความวิชาการนี้ขอเสนอหลักการใน 3 แนวทาง ที่น่าจะสามารถนำมาช่วยเสริมพลังแห่งสถานะตนเอง ผลักดันให้ผู้หญิงกล้าก้าวสู่บทบาททางการเมืองมากขึ้น ดังนี้

4.1 “RISE Framework” เป็นหนึ่งในเครื่องมือที่มีความเป็นระบบ ประกอบด้วย การช่วยให้ผู้หญิงตระหนักรู้ในศักยภาพและความสำคัญของตนเอง (Recognition) การสร้างแรงบันดาลใจผ่านแบบอย่างและเป้าหมาย (Inspiration) การพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการเป็นผู้นำ (Skills Development) และการสร้างโอกาสให้นำความรู้ไปใช้จริง (Empowerment) กรอบนี้เน้นกระบวนการตามลำดับ โดยเหมาะสมสำหรับผู้เริ่มต้นการพัฒนาสถานะ

4.2 “POWER Model” เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ครอบคลุมการค้นหาความหมายและจุดประสงค์ (Purpose) การสร้างและคว้าโอกาส (Opportunities) การสะสมความรู้และประสบการณ์ (Wisdom) การมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่าย (Engagement) และ การสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Resilience) ซึ่งแตกต่างจาก “RISE” ตรงที่เน้นการพัฒนาองค์ประกอบต่างๆ ไปพร้อมกัน เหมาะสำหรับผู้ที่มีพื้นฐานและต้องการการพัฒนาแบบองค์รวม

4.3 “BUILD Strategy” เป็นแนวทางที่เน้นการสร้างรากฐานที่มั่นคง ผ่านการสร้างความเชื่อในตนเองและคุณค่าของเสียงผู้หญิง (Believe) การทำความเข้าใจระบบการเมือง (Understand) การหาแรงผลักดันจากคุณค่าส่วนตัว (Inspire) การเชื่อมโยงกับเครือข่าย (Link) และ การนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง (Deliver)

การเลือกใช้เครื่องมือใดขึ้นอยู่กับปัจจัย ได้แก่ ระดับความพร้อมของผู้เข้าร่วม บริบททางสังคมและวัฒนธรรม ทรัพยากรที่มีอยู่ และเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ สิ่งสำคัญคือการปรับใช้อย่างยืดหยุ่นและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนา สถานะที่ตอบสนองความต้องการของผู้หญิงแต่ละกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ไม่ว่าจะเลือกใช้เครื่องมือใด จุดมุ่งหมายสุดท้ายคือการช่วยให้ผู้หญิงมีสถานะที่แข็งแกร่ง เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการลงทุนในการพัฒนาเครื่องมือเหล่านี้และการนำไปใช้อย่างเป็นระบบจะเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างอนาคตของประชาธิปไตยในประเทศไทยที่มีความสมดุลทางเพศอย่างแท้จริง

5. ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต (Limitations & Future Research)

5.1 ข้อจำกัดด้านขอบเขตข้อมูลเชิงประสบการณ์ (Scope of Lived Experience)

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์มิติสถานะตนเองจากข้อมูลเชิงคุณภาพของกลุ่มตัวอย่างระดับชาติ ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมประสบการณ์ของผู้หญิงในระดับท้องถิ่นหรือกลุ่มเปราะบาง เช่น ชนกลุ่มน้อยหรือผู้หญิงในพื้นที่ชายขอบ

ข้อเสนอแนะ: ควรมีการศึกษาติดตาม (longitudinal & comparative study) เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการของสถานะตนเองในระดับพื้นที่และรุ่นอายุที่แตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจพลวัตของแรงจูงใจและความยืดหยุ่นในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

5.2 ข้อจำกัดด้านการวัดเชิงปริมาณของโมเดล SELF-5D (Measurement Limitation)

แม้การวิจัยนี้ได้สร้างกรอบแนวคิด SELF-5D ที่ครอบคลุมห้ามิติ แต่ยังไม่มีการทดสอบเชิงประจักษ์ด้วยแบบสอบถามหรือเครื่องมือเชิงปริมาณที่สามารถวัดระดับแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น ความยืดหยุ่น ภาวะผู้นำ และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องได้อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ: การวิจัยต่อไปควรพัฒนา “ดัชนีการวัดสภาวะตนเองทางการเมืองของผู้หญิง (Political Self Index for Women; PSI-W)” เพื่อใช้ประเมินผลลัพธ์ของการพัฒนาเชิงนโยบายและหลักสูตรเสริมพลังในอนาคต

5.3 ข้อจำกัดด้านกลไกการพัฒนา SELF ในระยะยาว

ข้อมูลเชิงคุณภาพส่วนใหญ่สะท้อนกระบวนการเสริมพลังในช่วงต้นของชีวิตทางการเมือง ยังไม่สามารถอธิบายกลไกการคงอยู่ของสภาวะตนเองในระยะยาว เช่น การรักษาแรงจูงใจและความยืดหยุ่นในภาวะวิกฤต

ข้อเสนอแนะ: ควรมีการศึกษาระยะยาว (longitudinal tracking) ที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสภาวะตนเอง ผ่านวัฏจักรการเลือกตั้ง เพื่อทำความเข้าใจว่า “พลวัตสามขั้น – Awakening, Development, Action” ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพียงใด

5.4 ข้อจำกัดด้านเครื่องมือและกระบวนการเสริมสร้าง SELF เชิงปฏิบัติการ

แม้งานนี้ได้นำเสนอเครื่องมืออย่าง “RISE Framework” และ “POWER Model” แต่ยังไม่ผ่านการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในบริบทจริง

ข้อเสนอแนะ: การวิจัยในอนาคตควรใช้แนวทางเชิงปฏิบัติการหรือเชิงทดลอง (action research or experimental design) เพื่อทดลองใช้เครื่องมือพัฒนาสภาวะตนเองกับกลุ่มผู้หญิงที่เตรียมเข้าสู่การเมือง และประเมินผลลัพธ์ด้านแรงจูงใจ ภาวะผู้นำ และความมั่นคงทางอารมณ์เชิงเปรียบเทียบ

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2567). *รายงานการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการเลือกตั้งทั่วไป 2566*.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *รายงานสถิติรายปี ประเทศไทย 2567* (หน้า 122-123). สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม <https://www.nso.go.th/public/e-book/Statistical-Yearbook/SYB-2024/184/>

Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226041223.001.0001>

Crenshaw, K. (2013). *Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics*. In K. Maschke (Ed.), *Feminist legal theories* (pp. 23–51). NY: Routledge.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

Downs, A. (1957). An economic theory of democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135–135. <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/257897>

Fouad, N. A., Kozlowski, M. B., Schams, S. S., Weber, K. N., Tapia, W. D., & Burrows, S. G. (2023). Why aren't we there yet? The status of research in women's career

- development. *The Counseling Psychologist*, 51(6), 786–848.
<https://www.apa.org/education-career/ce/womens-career-development.pdf>
- Kabeer, N. (1999). *The conditions and consequences of choice: Reflections on the measurement of women's empowerment* (UNRISD Discussion Paper No. 108). United Nations Research Institute for Social Development.
<https://www.files.ethz.ch/isn/28994/dp108.pdf>
- Krook, M. L. (2015). Female quotas in parliament: Do they make a difference? In J. D. Wright (Ed.), *International encyclopedia of the social & behavioral sciences* (2nd ed., pp. 888–892). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.64064-3>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370–396.
<http://dx.doi.org/10.1037/h0054346>
- Paxton, P., Hughes, M. M., & Barnes, T. D. (2020). *Women, politics, and power: A global perspective* (4th ed.). Rowman & Littlefield Publishers.
- Pornpongsaroj, T. (2025). *The dynamic 3S framework: A women's empowerment model for gender balance in politics* (A case study of the House of Representatives in Thailand). [Unpublished doctoral dissertation]. Rangsit University.
- Tripp, A. M. (2015). *Women and power in postconflict Africa*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781316336014>
- UN Women. (2024). *Beijing+30 review: Advancing gender equality and women's empowerment*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en>
- United Nations. (1979). *Convention on the elimination of all forms of discrimination against women* (CEDAW). United Nations. <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw>
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. United Nations. <https://sdgs.un.org/2030agenda>